

tem pripovednem, kritično-polemičnem in narodnovzgojnem delu jo družinske razmere prisilijo k molku. Njena obilna pisma, ki so, kot se sama posrečeno izraža, dotlej »brzela po vsej Sloveniji in preko nje kakor metuljčki na vse strani«, se na mah ustavijo, nastopi »neka druga Marica«, ki ji postane nekdanja, »polna idej, življenja in ognja«, popolnoma tuja (Razgledi 1948, 367, 370).

V vseh nadaljnjih devetnajstih letih v Trstu (1900—1919) objavlja eno samo, in to krepko črtico v Zvonu (1901), troje otroških v Zvončku in se po večletni vmesni onemitvi še kakšnih ducatkrat prevodno in publicistično oglašča, dokler leta 1919 ponovno ne utihne. To je njena druga pomembna prelomnica, ko se preseli v Ljubljano.

Z naslednjim letom nastopi novo, plodovitejše devetnajstletno publicistično obdobje (1920—1939), kjer je zlasti omembe vredna vrsta razprav in člankov o pomembnih domačih in tujih ustvarjalkah, objavljena pretežno v Ženskem svetu. Ta umetnostno informativna plat zlasti po ženskem kulturnem svetu široko razgledane pisateljice, ki nas je že v devetdesetih letih kot ena prvih seznanjala zlasti s sodbnim ruskim pripovedništvom, ostro razlikujoč kvalitetno od modnega — spomnimo se samo na Marico kot sprožilko novostrujarskega boja! —, po kulturnem pomenu njeno pripovedništvo skoraj odtehta in bi je pri nadrobnejšem ocenjevanju nikakor ne kazalo zanemariti. V zvezi s to pionirsko publicistiko bo treba vselej znova poudariti tudi njeno kritično-polemično neustrašenost, ki si je z njo upala v boj celo proti Mahničju, ko so prizadeti moški molčali.

Od nastopa moderne sicer ni več mogla z vzporednim korakom najprej v današnji vek; preveč je z vso zvestobo obvisela na Kersnikovi osebnosti in slogu. Vsekakor nišo le zadržki s številnimi otroki in z gospodinjstvom obremenjene žene, marveč tudi globlje ovire modernega časa, ki nekdanji osrednji ustvarjalki v našem stoletju niso več dovolile plavati v osrednjem toku. To pa je bilo kakor kasneje tudi pri Vidi Jerajevi in pri Zofki Kvedrovi vzrok njene osrednje tragedije.

Tehtna je njena kratka, zgoraj omenjena avtobiografija *Iz mojega življenja*, ki jo je, preprosto in skromno, kot je bila sama, leta 1927 zaključila in enajst let nato popravila za javnost. Čeprav njene objave po desetih letih ni dočakala, je po moji vednosti že v letu 1938 obračunala ne le s svojim življenjem in delom, marveč tudi z javnostjo, in se je zadnji dve leti iz nje prav tako tiho umaknila. Umrla je leta 1940 nič manj zapostavljena od drugih naših pomembnih ustvarjalk.

Władisław Lubaś

O IZMENIČNI IZPELJAVI IN KONVERZIJ I V SLOVENSКИH KRAJEVNIH IMENIH

V najnovejši obdelavi slovenskega besedotvorja, ki je že opustilo staro, še iz prejšnjega stoletja izvirajočo metodo mehničnega deljenja izrazov na posamezne morfeme, ne da bi pri tem upoštevalo njihovo medsebojno pomensko zvezo, se navajajo poleg zlaganja (*staromodni*) še trije pogostnejši načini tvorbe

(seveda ob upoštevanju dvodelne analize na podstavo in obrazilo), namreč izpeljava (*starec, primorje*), sestavljene (*prestar*) in sklapanje (*seveda*).¹ Upoštevana se tudi izmenična izpeljava² in konverzija³, vendar ta dva načina nista bila temeljiteje zajeta v obravnavah besedotvorja slovenskega jezika. Kar je bilo doslej o tem povedanega, je pač le izhodišče za bodoče študije.

Sam želim opozoriti na nekaj primerov izmenične izpeljave v krajevnih imenih, potem pa na konverzijo, ki v okviru lastnih imen pri Slovencih sploh še ni bila obravnavana.

Naslednji primeri za izmenično izpeljavo so na podlagi morfemov, ki se menjavajo, razdeljeni na 8 skupin. Takole:

1. Podstava na *-sk-*, obrazilo *-ci*

Filovski breg: Filovci, pri Murski Soboti
Janežovski vrh: Janežovci, Desternik pri Ptuj
Juršinski vrh: Juršinci, obč. Sveti Lovrenc, okr. Ptuj
Košarjevski potok: Košarjevci, Bez SVI I, 290⁴
Levanjska gmajna: Levanjci, obč. Desternik, okr. Maribor
adj. lipovski: Lipovec, obč. Semič, okr. Črnomelj
adj. mačkovski: Mačkovec, obč. Metlika, okr. Črnomelj
Mahorovski potok: Mahorovec, Bez SVI II, 7
Malenska vas: Malence, okr. Novo mesto
Mujhovski vrh: Mujhovec, obč. G. Radgona, okr. Murska Sobota
Muretinska graščina: Muretinci
Očeslavski vrh: Očeslavci
Pavlovski potok: Pavlovci, Bez SVI II, 77
Pečarovski potok: Pečarovci, Bez SVI II, 78 in IN 177
Peskovski potok: Peskovci, Bez SVI II, 84
Podgorski vrh: Podgorci, obč. Gorišnica, okr. Ptuj
Radenski potok: Radenci, Bez SVI II, 135—136
Radenski vrh: Radenci, obč. Radgona, okr. Murska Sobota
Strjanski vrh: Strjanci, okr. Ptuj
Šalovski breg: Šalovci, okr. M. Sobota

2. Podstava na *-sk-*, formant na *-čak*

Cvetkovski vrh: Cvetkovčak, obč. Podgorci, okr. Maribor

3. Podstava na *-sk-*, obrazilo *-ka*

Poganska (zemlja): Poganka, obč. Sevnica, okr. Novo mesto

4. Podstava na *-sk-*, obrazilo *-ik*

Gabrnski vrh (Gabernički vrh): Gabernik, okr. Maribor

5. Podstava na *-čk-*, obrazilo *-nik*

adj. presečki: Presečnik, okr. Gornji grad

6. Podstava na *-sk-*, obrazilo *-ica*

Čadramski potok: Čadramica, Bez SVI I, s.
Češenjski potok: Češnjica, Bez SVI I, 117

7. Podstava na *-sk-*, obrazilo *-ica*

Migolska gora: Migolica, obč. Trebnje, okr. Novo mesto
adj. podlipovsk: Podlipovica, okr. Kamnik

8. Podstava na *-ec*, obrazilo *-ica*

Lukovec: Lukovica, Bez SVI I, 362

¹ Prim. J. Toporišič, Slovenski knjižni jezik 2, Maribor 1966, str. 93.

² Prim. J. Toporišič, Popravljen slovenska slovnica, JiS X, 1965.

³ Prim. J. Toporišič, Slovenski knjižni jezik, str. 206.

⁴ Kratica pomeni: France Bezljaj, Slovenska vodna imena, Ljubljana 1956-61.

Navedeno lastnoimensko gradivo kaže, da je izmenična izpeljava v slovenskem jeziku živa⁵. Kdaj pa prihaja do nje? — Podstava izpeljanke ima najmanj tri zloge, na koncu sta produktivni (še živi) priponi *-sk-* in *-ec/-c-*. Zaradi tega zapletenega soglasniškega konca podstave bi pri navadni izpeljavi z dodajanjem obrazila lahko prišlo še do težjega soglasniškega sklopa, nova pripona pa bi prav tako lahko povzročila premeno prvotnega izglasja podstave. Izmenična izpeljava je v primeri s tem gospodarnejša: z njo dobimo krajšo obliko in še morfemsko (pomensko) jasnejšo. Če se namreč prvotna podstava v izpeljanki preveč oddalji od prvotne podobe, postane njen pomenski obseg lahko ohlapen.⁶

Medtem ko smo pri izmenični izpeljavi ravnali v bistvu diahronično in nas je v glavnem zanimalo razmerje med podstavo in izpeljanko, bomo pri konverziji⁷ čisto sinhronični, zanimalo nas bo razmerje med motivirajočo in motivirano besedo.⁸

Konverzija mi je besedotvorni postopek, pri katerem kot obrazilo nove besede rabi sklonilo. Slovenska taka imena gredo v dve skupini. Prva so izpeljana z množinsko končnico:

osebno ime Primož: Primoži, top. obč. Kočevje, okr. Ljubljana
osebno ime Radoš: Radoši, top. obč. Metlika, okr. Novo mesto
osebno ime Ščurek: Ščurki, top. okr. Ljubljana-Rudnik

V drugi skupini je izpeljanka nastala z menjavo sklanjatvenega vzorca:

koren: Koreno, gen. Korenga⁹, top. obč. Domžale, okr. Ljubljana
koren: Koreno, obč. Dobrava, okr. Tolmin
mlin: Mlino, obč. Bled
plan: Plano, obč. Žužemberk, okr. Novo mesto
svinja: Svino, obč. Kobarid, okr. Gorica

Sem gredo tudi primeri, kjer pride do novega sklanjatvenega vzorca na podlagi oblike iz neglavnega sklona, npr. iz roditelja:¹⁰

osebno ime Preclav, -a: Preclava -e, top. obč. Gorišnica, okr. Ptuj
osebno ime Vit, -e: Vita -e (ves), top. obč. Brežice, okr. Trbovlje

Kot rečeno, bi bilo zanimivo obdelati te stvari podrobneje ne le pri lastnih, temveč tudi pri občnih imenih.

⁵ O tem tipu izpeljave prim.: B. Kreja, *Pojęcie derywacji wymiennej. Z polskich studiów slawistycznych. S. II. Językoznawstwo, Warszawa 1963, s. 133–140.* — Prim. E. Stankiewicz, *The Interdependence of Paradigmatic and Derivational Patterns, Word XVIII, 1962, s. 6* in P. Zwolinski, *Substantytywacja sufiksalna przyimotników w językach słowiańskich. Z polskich studiów... o. cit. s. 95–96.*

⁶ Podrobneje obravnavam to v članku: *Svojilna pripona -ica v južnoslovanski toponomastiki, JiS XI, št. 6, 1966, s. 173–176.*

⁷ Prim. A. A. Reformatski, *Vvedenje v jazykoznanije, Moskva 1960, s. 221*; razen tega: A. I. Smirnicki, *Tak nazyvajemaja konversija i čeredovanije zvukov v anglijskom jazyke. Inostrannyje jazyki v škole, Moskva 1953, 5, s. 21–31*; R. Laskowski i H. Wróbel, *Użycie paradygmatu w funkcji formantu słowotwórczego we współczesnej polszczyźnie, Język Polski XLIV, 1964, s. 214–220*; nekoliko drugače kot jaz razume konverzijo J. Toporišič, *Slovenski knjižni jezik 2, s. 206*, ki pripisuje k temu tipu tudi posebno derivacijo tipa: *loviti > lov* (op. cit.).

⁸ Po J. Kuryłowiczu je ta termin sprejel M. Dokulil, *Tvoření slov v češtine, Praha 1962, str. 11.*

⁹ Sprememba je v prehodu v drugo besedno vrsto.

¹⁰ Prim. P. Smoczynski, *O derywacji fleksyjnej w słowiańskiej onomastyce. (Zarys problematyki). I. Międzynarodna konferencja Onomastyczna w Krakowie, Wrocław-Kraków 1961, s. 147–160.*